

УДК 330

К.Ю.Дудік, студентка

Науковий керівник: Л.М. Буяк, докт.екон.наук, проф.

Західноукраїнський національний університет, Україна

СУТНІСТЬ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКОНОМЕТРИЧНИХ МОДЕЛЕЙ

K. Dudik,

L Buyak., Dr. in Economics, Prof., scientific supervisor

THE ESSENCE OF INFLATION PROCESSES IN UKRAINE AND THEIR RESEARCH USING ECONOMETRIC MODELS

Для національної економіки будь-якої країни інфляція є небезпечним процесом, оскільки негативно впливає на економічну та фінансову системи. Вона спричиняє не лише зменшення купівельної спроможності коштів, а й також спотворює фінансову «реальність» виробництва та споживання, що в свою чергу ускладнює процедуру обліку доходів і витрат населення.

В умовах інфляції відбувається знецінення грошей, що виражається по відношенню до вартості товарів, золота, а також іноземної валюти. Таким чином, інфляція проявляється у сфері обігу, але її першопричиною є диспропорції у процесі виробництва.

Інфляція - це переповнення каналів грошового обігу надмірною грошовою масою, що проявляється у зростанні цін на товари.

У сучасній економіці інфляція виникає в наслідок цілого комплексу причин, що підтверджує, що вона є не суто грошовим явищем, а також економічним та соціально-політичним феноменом. У зв'язку з тим, що інфляція залежить також від соціальної психології та суспільних настроїв, справедливим є термін «інфляційні очікування»: інфляція неминуче виникне, якщо суспільство очікує її [1, ст.24].

Для розробки ефективної антиінфляційної політики, яка спрямовується насамперед на подолання причин інфляції, а також правильного розуміння сутності цього процесу важливе значення має об'єктивне з'ясування причин інфляції.

До причин виникнення інфляції відносять такі фактори: монетарний фактор, обмінний курс, реальне зростання економіки, очікування населення, адміністративне регулювання цін, рівень розвитку банківської системи, зовнішні та внутрішні шоки та інші [2].

Одним із основних монетарних факторів, що впливає на рівень цін, є обсяг широких грошей М3. Обсяги грошової маси впливають на ціни всіх компонентів споживчого кошика, але в значній мірі на ціни продовольчих товарів, оскільки основана їх частина виробляється в Україні. Проте, останні дослідження показують, що у довгостроковому періоді вплив зміни кількості грошей на інфляцію суттєво зменшується, залишаючись значущим лише у короткостроковому періоді.

До головних чинників виникнення інфляційних процесів в Україні на сьогоднішній день, можна віднести: диспропорцію внутрішніх і світових цін, високу монополізацію економіки та тиск зовнішнього боргу на державний бюджет. Через тиск зовнішнього боргу виникає несприятливий інвестиційний клімат та розповсюдження спекулятивного бізнесу. Також на формування інфляційних процесів в Україні є помітною роль виборчого процесу до вищих державних органів влади.

Рівень інфляції може розраховуватися різними способами, проте основним показником за допомогою якого він вимірюється є коефіцієнт інфляції, або індекс

споживчих цін, який характеризує загальний рівень зміни цін на товари і послуги, що відносяться до споживчого кошика в поточному періоді порівняно з попереднім [3].

Основним негативним соціальним наслідком інфляційних процесів є перерозподіл багатства і доходів, особливо тоді коли вони не індексуються, а при видачі споживчих кредитів не враховується індекс споживчих цін. Не менш негативним соціальним наслідком інфляції являється також зниження реальних доходів громадян, тобто при незмінному рівні доходів населення може дозволити собі меншу кількість споживчих благ. Інфляція призводить до зниження реальних доходів населення, в той час як динаміка підвищення номінальних доходів значно повільніша ніж динаміка зростання інфляційного процесу.

Для того, щоб краще уявити динаміку індексу споживчих цін в Україні за період 2014-2020 років, зобразимо її графічно (рис 1)

Рис.1 Динаміка індексу споживчих цін в Україні з 2014 по 2020 роки

На даному графіку можемо бачити, що починаючи з 2016 року присутня тенденція до зниження індексу споживчих цін в Україні. Так, до прикладу, у що у 2018 році інфляція знизилася до 9,8%. Зниження інфляції відбулося завдяки уповільненню зростання цін на продукти харчування. Це відбулося через розширення пропозиції вітчизняних та імпортованих продовольчих товарів, а також зниження світових цін на продовольчі товари. [5]. У 2019 році тенденція до зниження індексу споживчих цін продовжилася. Інфляція у цей рік знизилася на 4,1%, що відбулося завдяки послідовній монетарній політиці НБУ, яка була спрямована на досягнення цінової стабільності, у поєднанні з виваженою фіскальною політикою. Найбільший вплив на стрімке сповільнення інфляції мало зміцнення курсу гривні завдяки профіциту іноземної валюти на ринку, впродовж більшої частини минулого року.

Проте, у 2020 році ми бачимо незначне підвищення індексу споживчих цін в Україні в порівнянні з попереднім періодом. Для того, щоб краще оцінити ситуацію, в таблиці 1 деталізовано рівень індексу споживчих цін в Україні у 2020 році, а саме наведено щомісячну статистику даного показника.

Аналізуючи динаміку індексу споживчих цін у 2020 році можна сказати, що у цей період інфляція прискорилася до 5%. Спочатку зниження світових цін на енергоносії, а також зниження попиту на непершочергові товари і послуги стримували зростання цін під час пандемії. Проте наприкінці року інфляція передбачувано прискорилася. Це зумовило динамічне відновлення світової економіки, подальше зростанням внутрішнього споживчого попиту, а також подорожчанням енергоносіїв та окремих продуктів харчування.

Щомісячні показники індексу споживчих цін в Україні за 2020 рік, % (у відсотках до попереднього періоду)

	ІСЦ, %		ІСЦ, %		ІСЦ, %
Січень	100,2	Травень	100,3	Вересень	100,5
Лютий	99,7	Червень	100,2	Жовтень	101,0
Березень	100,8	Липень	99,4	Листопад	101,3
Квітень	100,8	Серпень	99,8	Грудень	100,9

Джерело: складено автором на основі даних [4].

Для більш глибокого дослідження факторів впливу на інфляційні процеси в Україні нами було використано економетричне моделювання. За допомогою аналітичного методу, що заснований на вивченні матеріальної природи зв'язку досліджуваних ознак, було зроблено висновок про лінійну залежність результативної ознаки від факторів. Для побудови економетричної моделі було використано дані за період з 2000 по 2020 рік.

Побудована модель має вигляд:

$$\hat{y} = 119,406 - 0,0012 * x_1 + 0,029 * x_3 + 0,0058 * x_4 + 0,0049 * x_6 + \varepsilon,$$

де \hat{y} – індекс споживчих цін, %; x_1 – реальний ВВП, млн.грн., x_3 – середньомісячна заробітна плата, грн., x_4 – грошовий агрегат МЗ, млн.грн., x_6 – валютний курс гривні по відношенню до 100 дол. США.

Провівши ряд тестів ми побачили, що з рівнем значущості 95%, було отримано задовільний результат оцінки якості моделі. Регресійний аналіз показав, що побудована в результаті дослідження модель, з ймовірністю допустити помилку 5%, описує досліджуване явище на 70%, оскільки $R^2 = 0,703$. В ході дослідження, було виявлено, що модель адекватна та відповідає дійсності. У моделі не виявлено автокореляції та гетероскедастичні. Здійснивши аналіз моделі, було підтверджено гіпотези про те, що підвищення рівня реального ВВП, спричинить зниження індексу споживчих цін, а підвищення середньорічної заробітної плати, грошового агрегату МЗ та валютного курсу гривні по відношенню до долара США, спричинять підвищення індексу споживчих цін.

Отже, інфляційні процеси є важливим соціально-економічним явищем, яке потребує глибокого, систематичного вивчення та аналізу з метою здійснення контролю над ним. Інфляційні процеси притаманні як для економіки України, так і для економіки більшості країн світу. Будучи не регульованими вони мають значні соціально-економічні наслідки, такі як закріплення стагнації, падіння рівня зовнішніх інвестицій, зниження купівельної спроможності населення, зростання безробіття та багато інших.

Література:

1. Антонов Н.Г., Пессель М.А. Денежное обращение, кредит, банки. – М.: Финстатинформ, 2010-287с..
2. Петрик О.І., Половньов Ю.О. Національний банк України Аналіз чинників інфляції та її прогнозування в Україні [Електронний ресурс]./ О.І. Петрик, Ю. Половньов. - Режим доступу: http://eir.org.ua/docs/EP_03_1_86_uk.pdf
3. *Інфляційні процеси та їх соціально-економічні наслідки в Україні* / Л. В. Тіверіадська, А. М. Якименко // Економічний простір. - 2015. - № 93. - С. 175-188.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2018>
5. Інфляційний звіт НБУ за 2018 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80865521>.